(Майже автобіографічне…)

Дивно, як це могло статись, що всі ми: сонце, сніг, морозець, дві пари лиж, Ти і я зустрілися випадково в одному місці і в один час?

А взагалі, то це була вже наша третя зустріч. Правда, ми обидвоє після цієї зустрічі вже напевно знали, що будемо одружуватися, хоч формально розмови поміж нами з цього приводу ще не було…

"О молодосте, — напише Ірина Вільде кілька років пізніше, — які в тебе короткозорі очі, а як далеко ними бачиш".

Того морозистого пополудня ми з Тобою вирішили одне кардинальне питання: що саме є найбільш вагомим компонентом у так званому щасливому подружжі?

— Довіра! — сказали ми в один голос.

Глибока.

Беззастережна.

Сліпа, а водночас всевидюча довіра.

І хоч в народі ходить думка, що довголітні заручини не призводять до добра, ми з Тобою становили, мабуть, щасливий вийняток.

Дотримуючись обраного нами принципу, я на самому початку нашої дружби призналася, що в Румунії, у Чернівцях,

куди мені як дочці політичного емігранта була на той час дорога закрита, проживає моє перше дитяче кохання чи, як говорили на Буковині, "кіндерлібе".

Ти вислухав мене з увагою (ніякої дивини в цьому немає, адже Ти майже на рік старший від мене!) і промовив статечно:

— Кажеш, тобі було тоді п'ятнадцять років. Гм, йому теж стільки… А ти знаєш, що воно з часом минає…

Бісик ускочив у мене, і я запитала лукаво:

— А що буде, як не мине?

Ти знову подумав, а потім мовив розсудливо:

— А навіть коли б і були прояви рецидиву, то я певний у тому, що… вони будуть настільки незначні, що… ну, що не закаламутять гармонії нашого з тобою життя. Час — найкращий лікар, переконаєшся сама…

— Так, — це вже напевно рогатий з мене заговорив, — але я чула, що час не тільки чудовий лікар, а ще й неабиякий художник. Кажуть, що він уміє навіть сірі спогади перефарбувати в золотий колір.

Ти розсміявся. А сміявся Ти дуже щиро, як здорова, з чистою совістю людина.

— Ах, що варте оте "позолочування"! Таж то позлітка, яка й близько коло золота не стояла. З часом облітає, ледь торкнися її… Мали б ми з тобою чим журитись…

А все ж таки моя сповідь мусила залишити якийсь слід у Твоїй пам'яті, а може, і серця торкнулась, коли за кілька тижнів до нашого шлюбу Ти піддав ідею: чи не добре було б, мовляв, щоб я поїхала в Чернівці, зустрілась там зі своїм дитячим "захопленням" і, придивившись до нього з перспективи часу, остаточно переконалася, що мрії і дійсність не завжди ходять у парі…

Мені відняло мову. Я знала, що в мене буде розумний чоловік, але щоб водночас і такий тонкий психолог…

І за якоюсь асоціацією мені згадалися слова моєї великої вчительки Ольги Кобилянської: "…коли двоє належать одне одному, то чи зможуть вони завсіди бути для себе чимсь поваги й любови гідними. Се в подружжі велика і трудна річ, така річ, що вимагає великої сили; а над нею люди, побираючись, застановляються так мало!"

Але поки що солодке передчуття реальної можливості по стількох роках болючої ностальгії відвідати мою Буковину полонило мене беззастережно.

Треба додати, що за той час мій батько легалізував своє громадянське становище у Галичині, а тому і труднощі із закордонним паспортом відпадали.

Може, нарешті перестане мене мучити сон-привид, який так часто повторюється з малими варіаціями, тільки місце дії завжди одне і те саме: остання прикордонна станція Снятин, де я повинна пересідати на румунський поїзд, який мав би мене завезти до Чернівців.

У снах цей поїзд уже чекав на мене, але як тільки я підходила до нього, він раптово рушав з місця, а я залишалася зі своїм розпачем і безсило дивилася йому вслід.

Аж тепер признаюся Тобі, що після тієї першої поїздки на Буковину перестав мене мучити у снах поїзд-привид.

Ага, Ти ще спитав мене, скільки часу займе в мене цей візит до Чернівців. Я зопалу сказала — три дні. Один день для приїзду, один для від'їзду і один для розмови.

Сказано було в найкращій вірі, але як нерозсудливо!..

І ось я знову у місті своєї юності.

Чернівці!

Найчарівніше місто під сонцем!

Над Прутом у лузі калина стоїть…

Стривай, скільки мені, далебі, літ сьогодні, коли я жила в епоху серенад і дуелей у Чернівцях?

Дуже можливо, що на той час моя зелена Буковина запізнилася була дещо у своєму культурному прогресі.

Зате скільки було романтичних переживань і емоцій, коли зненацька десь серед півночі під вікном дівочої кімнати "вдаряв" чоловічий хор:

…живе там дівчина,

хороша, мов цвіт…

Правда, тоді ще не було висотних будинків…

І ось я і ніби не я, бо щось сталося зі мною: мені знову п'ятнадцять літ, і я іду по Бангофштрасе до центру міста. І чітко усвідомлюю, що це не облудний сон, а реальна дійсність!

Така сама реальна дійсність, як ота босонога жінка переді мною з писаними бесагами на плечах, як отой бородай купчик, що стоїть на порозі свого склепу (Ти дивись, яка влучна, я б сказала, навіть історична назва, адже колись справді всі крамниці були в склепах!) і тихим, але настирливим голосом заманює клієнтів.

Так само, як у часи моєї юності, височить над містом гранчаста ратуша з триколірним прапором, так само, як тоді, стоїть посеред ринку, мов символ окупаційної влади, чавунний бик, ніби то твій герб, зелена Буковино…

Стривай, а я хіба Тобі не розповідала, як один юнак закупив на Гольцпляці фіру сіна, заплатив за довіз, велів доставити сіно і скинути його перед фігурою бика на ринку…

Можеш уявити собі, який переполох зчинився серед сигуранци і які тортури перейшов бідний чоловік, поки нарешті вияснилося, що він не "злочинець", а жертва панського жарту. Не рушилася з місця і моя гімназія.

Навіть і зодягнена була в той самий жовтий "австріяцький" колір, що і в часи моєї юності.

Так само, як тоді, з Монастирської гірки місто здавалося одним зеленим із чорними переливами килимом, а на тлі того

зеленого моря яскріли дахи Метрополії, вкриті черепицею, розмальованою під народну вишивку.

Між іншим, від букових лісів пішла і назва краю: Буковина.

Так само, як і за часів моєї юності, стрункі, наче єгиптянки, швабки з Рошоша несли на головах наповнені городиною кошики і замітали брук своїми рясними спідницями; так само, як тоді, захриплим голосом заводив сліпий жебрак: "Котра ручка дала, аби панувала..."

Навіть столітні липи і клени у "фольксгартені" (сьогодні це парк ім. Калініна) нітрохи не постаріли, але і — о диво! — не виросли теж!

Тепер скажи сам, чи не могла я мати ілюзію, що застану своїх друзів такими, якими залишила дванадцять років тому?

Тепер мені треба було тільки телефонувати до друга мого дитинства та домовитись щодо часу й місця зустрічі...

Чи зрадів, почувши мій голос?

Як Тобі сказати?

Річ у тому, що за ті роки він взагалі відвик від мого голосу, але коли, нарешті, вже усвідомив, хто його турбує, то йому годилося б уже виявити радість з того приводу.

І коли я о шістнадцятій годині (з дипломатичним кількахвилинним запізненням) увійшла до кафе на вулиці Румунській (гай-гай, а була колись Руська!), то мені назустріч підвівся щуплий елегантний чоловік) тоді щойно входили в

моду чоловічі білі костюми), і я до того збентежилася, що в мене почав заплітатися язик.

Прагну бути з Тобою щирою до кінця: не настало розчарування, як ти сподівався, а просто вся ота зустріч виглядала як одне непорозуміння.

А при непорозумінні знімається вина з обидвох сторін, чи не так?

Факт, що цей елегантний мужчина, наче з паризького журналу мод, і той, трохи сутулуватий хлопчина в поношеному костюмі зі старшого брата, — одна й та сама особа, практично не мав для мене вже жодного значення.

З тією різницею, що з наказу доброї, а чи злої сили, образ хлопчини з меланхолійними очима відверто житиме лише в пам'яті мого серця, не зачіпаючи ні живих, ні мертвих, ніби крильце мушки, залляте бурштином…

А що таке мертве крильце мушки в золотому полоні?

Його нема, бо воно мертве, але воно і є, бо, залите бурштином, може існувати до кінця віку нашої планети.

Про що ми розмовляли?

А про що розмовляють малознайомі люди?

Про все і про ніщо.

Він провів мене на вокзал, по дорозі купив галузку білого бузку, передав сердечні вітання моїм батькам і нареченому,

тобто Тобі, побажав мені всього найкращого на майбутній "новій дорозі життя", а ще — теплий потиск долоні, трохи формальний поцілунок у руку, "напиши, як заїхала" і finita la commedia![20]

Чи боліло?

Чужі люди не можуть завдати болю, бо це привілей найближчих, чи не так?

А звідки все ж таки той щем у серці?

Не треба задавати таких питань самому собі.

По дорозі, де роздвоюється залізнична вітка Снятин — Лужани, прийшла до мене спокуса, якій я була не в силі опертись.

Десять з чимось кілометрів, тільки десять з невеличким "гаком" звідсіль розміщене село Веренчанка, яке у моєму серці за час проживання у "Польщі" виросло до символу Батьківщини.

Колись у цьому акаційовому селі (їй-бо, тут навіть гаї з самих акацій) учителювали мої батьки, тепер проживала подруга моїх юних літ, найперша повірниця моїх юних тривог, дівчина з гарним грецьким ім'ям Артемізія...

Бути в Римі і не бачити папи римського, хто таке чував?

Тим паче, що я затримуюсь тільки на одну добу. Від поїзда до поїзда.

Післязавтра о цій самій порі буду їхати вже до Станіслава…

Йому, — зацитькувала я свою совість, — розповім, як на мене найшла спокуса походити стежками юності, він, тобто Ти, зрозуміє, і все стане на свої місця.

Кажуть же французи: усе зрозуміти — це все простити…

Хай це буде свічка на вівтар моєї юності.

Так виглядав мій первісний намір, отак малася моя щира добра воля, а як все по-іншому закрутилося!

Сталося щось майже непростиме: я повернулася додому через два тижні без двох днів, а не повідомляла Тебе, що затримуюсь, бо… я кожного вечора готувалася у дорогу і кожного ранку відкладала до наступного дня.

Повертаючи до Веренчанки, я не врахувала того, що тут проживають учні й учениці моїх батьків, колишні мої шкільні подруги і товариші та їх батьки, колишні друзі моїх батьків…

Переді мною постала дилема: або не відвідати нікого (розуміється, Артемізія виняток!), або побувати в гостині в кожного, хто тебе запрошує.

Можна й не додавати, бо буковинці відомі і своєю буковинською гостинністю, бо це знає кожен, хто мав щастя побувати в тому зеленому лузі нашої Батьківщини…

Доїжджаючи до Станіслава, тобто до сьогоднішнього Івано-Франківська, я почала відчувати болісний страх: а чи Ти зустрінеш мене, невдячну, на пероні, а якщо й зустрінеш, то як?

І коли я з вікна вагону побачила, як Ти розгублено шукав своєї "згуби", мене з розчулення запекло в очах. Адже за час моєї відсутності нічого не змінилося ні в нас, ні поза нами.

Просто земля зробила кільканадцять обертів довкола своєї осі і ми знову разом, на тому самому місці, де попрощались…

Чи повинна була я першою торкнутися причини мого запізнення?

Безперечно!

А чому цього не зробила?

Не вмію дати відповідь на це питання.

І до сьогодні не знаю, що мене спонукало піддати такій ризикованій "пробі вогню" своє щастя…

Гай-гай, "якби-то молодість знала, а старість — могла…"

Ще й тепер не раз (по стількох роках!) запитую себе: де було джерело Твоєї незбагненної для мене недосяжної сили волі, а чи чоловічої найвищої проби гордості…

Чи кінець кінців — сплаву одного й другого?

А може, подіяв тут закон, який ми п'ять років тому прийняли без дебатів і одноголосно: основною підвалиною тривалої гармонії у подружжі — це довіра?

Ти взяв мене під руку, валізку в другу руку, і ми подались до дому моїх батьків, який скоро став і Твоїм домом.